SAĞLAM, A. (2018). Atufî ve Remzü'd-Dekâyık Mesnevisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7*(1), 136-147.

*Uluslararası **T**ürkçe **E**debiyat **K**ültür **E**ğitim Dergisi Sayı: 7/1 2018 s. 136-147, TÜRKİYE*

ATUFÎ VE *REMZÜ'D-DEKÂYIK* MESNEVİSİ

Ayşe SAĞLAM*

Geliş Tarihi: Ocak, 2018 ***Kabul Tarihi: Şubat, 2018***

Öz

Rüya yorumu, bütün zamanlarda insanlığın ilgisini çeken bir mesele olagelmiştir. Bu ilginin temelinde rüyanın geleceğe dair işaretler taşıdığı inancı yer alır. Kutsal kitaplarda rüyaya dair bilgiler verilip peygamber rüyalarından örnekler sunulması bu merakı pekiştirmiştir. Günlük yaşamın ilgi çekici bir o kadar da merak uyandırıcı bir unsuru olan rüya yorumu, birçok edebî metne de konu olmuştur. Tabirnâme, tâbirât-ı vâkıat, tâbirât-ı rüyâ, rüyânâme, vâkıanâme, düşnâme gibi isimlerle anılan bu türde çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Büyük çoğunluğu mensur olan bu tarz eserlerin manzum olanları da vardır. II. Bayezid döneminin ünlü âlimlerinden olan Hayrettin Hızır Atufî'nin *Remzü'd-Dekâyık* isimli mesnevisi bu türde yazılmış manzum eserlerden biridir. Atufî, eserinde rüyalardan geleceğe dair çıkarımlar yapılabileceği gibi klişe bilgiler vermez. Tıbbi bilgiler ihtiva eden eserler kaleme alan şair, bu mesnevisinde rüya yorumunun tıbbi sahada yol gösterici olabileceğini, hastanın gördüğü rüyaların doğru şekilde yorumlanması suretiyle hastalıkların teşhis edilebileceğini iddia eder. Bu tezini insan bedeni ve ruhu arasındaki sıkı ilişkiyle açıklar. Beden üzerinde husule gelen hâller, ruha yansımaktadır.

Bu çalışmada Atûfî'nin *Remzü'd-Dekâyık* isimli mesnevisi tanıtılacak ve eserin çeviri yazılı metni verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Atufî, *Remzü'd-Dekâyık*, rüya yorumu, tıp, hastalık, teşhis.

ATUFI AND HIS *REMZU'D-DEKAYIK* MATHNAWI

Dream interpretation has always been a matter of human interest. There is a belief that the dream holds signs of the future on the basis of this interest. Both information based on dream has been given and examples of prophets' dreams have been presented in the holy scriptures. Because of these, curiousity has increased even more. Dream interpretation which is an intriguing element and as evacatory as of everyday life has also become a subject of many literary texts. Various works of this kind which are called tabirname, tabirat-ı vakıat, tabirat-ı rüya, rüyaname, vakıaname, düşname have been written up. Mathnawi which is called Remzü'd-Dekayık of Hayrettin Hızır Atufi who is one of the famous scholars in the period of Bayezid II is one of the works of prose written in this kind. Atufi does not give clische information on his work as it can be make conclusion about the future from dreams. The poet who writes up works involving medicinal information claims that dream interpretation will be instructive in the medicinal field and ailments will be diagnosed by means of interpreting of dreams correctly that patient has seen. He explains his thesis with the close relation between human body and soul. The cases that occur on the body have reflected the soul.

* Dr.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD, as.aysesaglam@gmail.com.

In this study,mathnawi called *Remzü'd-Dekayık* of Atufi will be introduced and translated written text of the work will be given.

Keywords: Atufi, *Remzü'd-Dekayık*, dream interpretation, medicine, illness, diagnosis.

Giriş

Rüyaya dair bilgiler veren, rüyada görülen varlıkların neye işaret ettiğini açıklayan eserlere tabirnâme denir. Bu türdeki eserler, tabirnâmenin yanısıra tabirât-ı vâkıat, tabirât-ı rüya, rüyanâme, vâkıanâme, seyirnâme, güzarişnâme gibi isimlerle de anılır (Yılmaz ve Çetin, 2007: 1070). *Kur'an-ı Kerim*'de peygamber rüyalarından örnekler verilmesi ve Hz. Muhammed'in sahih rüyanın ehemmiyetine dair sözleri, İslam âleminde rüya yorumuna verilen önemi arttırmış ve tabirnâme türünün gelişmesini sağlamıştır. "Türk edebiyatına XIV. yüzyılda bir tür olarak giren tabirnâmeler, önceleri Arapça ve Farsçadan tercüme şeklinde olmuştur" (Balaban, 2014: 117).

Edebiyatımızda tabirnâme türünde kaleme alınan eserlerin büyük çoğunluğu mensurdur. Bununla birlikte manzum olan tabirnâmeler de vardır. Bu türdeki eserler, müstakil olabilecekleri gibi bir eserin içerisinde ayrı bir bölüm olarak da bulunabilirler. Taşlıcalı Yahya'nın *Gülşen-i Envâr* mesnevisinde rüya yorumuna ayrılan bölüm buna örnektir (Sağlam, 2016: 193-201). Dervişin gördüğü rüyaları mektupla şeyhine bildirmesi ve şeyhin de buna cevap olarak yazdığı mektup şeklinde tabirnâmeler de vardır. Asiye Hatun'un *Rüya Mektupları* bunlardan biridir (Tatçı ve Günaydın, 2007: 22).

Toplumun kültürünü, inancını, değer yargılarını, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmada önemli bir işlevi olan tabirnâme türü, Türk edebiyatında özel bir yere sahiptir. Edebiyatımızda bu türde çok sayıda eser yazılmıştır. Tabirnâme türünde kaleme alınan bu eserlerin çokluğu, toplumun rüya tabirine verdiği önemi gösterir. Adem Balaban, *Türkçe Yazma Tabirnâmeler* isimli makalesinde, Türkiye'deki yazma eser kütüphanelerinde mevcut toplam 106 tabirnâme tespit etmiştir (2014: 131). İncelediğimiz eserde olduğu gibi, tabirnâme türünde yazılan fakat adında doğrudan rüya ya da tabirnâme ifadesi geçmediğinden tespit edilememiş olan eserler ve bu türde kaleme alınmış yurt dışı kütüphanelerindeki diğer eserler göz önünde bulundurulduğunda bu sayının çok daha yüksek olacağı açıktır. Doğrudan bu konuda kaleme alınan eserler müstesna tutulduğunda bile tabirnâme türünün etkisi altında yazılmış çok sayıda eserle karşılaşmak mümkündür. Özellikle mesnevilerde bu türün izleri yakından görülür. *Şeyh-i San'ân* mesnevisinde, şeyhi memleketinden ayrı düşüren gördüğü rüyanın tabirini anlama gayretidir. Neticede şeyhin yaşadığı maceralar rüyasını en güzel şekilde tabir etmiştir. Aynı durum *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisi için de geçerlidir. Rüyalar üzerine inşa edilen mesnevide, gerek hikâye kahramanları gerekse hadiseler kişilerin rüyalarını tabir eder.

Hayrettin Hızır b. Mahmud b. Ömer el-Merzifonî el-Atufî (ö. 948/1541), Merzifonludur. Babasının adı Mahmud'dur (Çakan, 1991: 99). Yaşadığı devirde birçok ünlü âlimden ders alarak kendisini geliştiren Atufî, Osmanlının meşhur âlimleri arasına dâhil olur. "Usûl-i ma'rûfe dâ'iresinde tahsîlini ikmâlden sonra Mevlânâ Bahtî halîfeden ilm-i tefsîr ve hadîs ve Amasyalı Mevlânâ Abdî'den ilm-i ma'ânî ve riyâzî-i şehîr Kadızâde hafîdi Kutbu'd-dîn Muhammed'den ulûm-ı riyâziye ve Burusalı Mevlânâ Hocazâdeden ilm-i usûl ve Mevlâna Efdalzâde'den ilm-i fıkıh ta'lîm iderek zamânında müşârün bi'l-benân 'ulemâ 'idâdına dâhil oldı" (Bursalı Mehmet Tahir, 2000: 355). Tefsir, hadis, mantık, tıp, edebiyat gibi muhtelif sahalarda söz sahibi olan Atufî, bu konularda çok sayıda eser de kaleme alır. II. Bayezid döneminde sarayda hoca olan Atufî, daha verimli olacağı düşüncesiyle bu vazifesini bırakarak İstanbul camilerinde vaizlik yapar. "Sultân Bâyezid Hân devri meşâhîr-i 'ulemâsından olup 'ulûm-ı edebiye ve 'akliyede ve tefsir ve hadîs ve sâ'ir 'ulûmda yed-i tûlâ sâhibi idi. Bir dönem sarây-ı hümâyûn bendegâni mu'allimi bulunmış ve cevâmi'-i şerîfede tefsîr-i şerîf tedrîsiyle va'z ile iştigâl itmişidi" (Şemseddin Sami, 1996: 3161). İlimle meşguliyeti hayat tarzı hâline getiren Atufî, hayatının önemli bir kısmını eserlerinin telifine hasreder.

Atufî'nin eserlerinin sayısıyla ilgili kaynaklarda farklı bilgiler verilmektedir. Şairin tespit edilebilen eserlerinin adedi 18'dir. Bunlar; *el-İnzâr fî Şerhi Ba'dı Ehâdîsi'l-Meşârik, Hâşiye ale'l-Keşşâf, Hâşiye alâ Envârı't-Tenzi'l li'l-Beydâvî, Şerhu Kasîdeti'l-Bürde, el-Cevherâtü'l-Cinâniyye fi'l-Mesâili'l-Îmâniyye, Kitâbü'l-Udâs, Hıfzu'l-Ebdân, Kasîdetü'l-Lâmiye, Zuhru'l-Atşân, Risâletün fi'l-Kelâm, Rumuzu'd-Dekâik Manzûmetü fî Ta'bîri'r-Rüyâ, Ravdu'l-İnsân fî Tedâbiri Sıhhati'l-Ebdân, Keşfü'ş-Şârik fi Meşârikı'l-Envâr, Risâle fi Tefsîri Selâse Âyât min Evveli Sûreti En'am ve mea Tefsiri Sûreti Rahmân, Kitâbü'l-Hâl fima Az'l-i min Ba'di'l-Mahal, Mir'atü'r-Rüyâ, Şerhu İsaguci fi'l-Mantık, Risâlâtun Makalâtun fi Beyâni Tefsîri "kavlihi teâlâ", Murâkabetü'l-fen fi Mirsâdi'l-Yakîn* (Öztoprak, 2017: 2-3).

Mesnevi Nüshasının Tavsifi

Remzü'd-Dekâyık'ın tespit edebildiğimiz tek nüshası Nuruosmaniye El Yazma Eser Kütüphanesinde 34 Nk 3546/3 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Eserin yer aldığı nüsha 187 varaktan oluşmaktadır. Külliyat şeklinde tertip edilen nüshanın içerisinde şaire ait toplam dört eser mevcuttur. 1b-181a arasında Hz. Muhammed'in tıpla ilgili hadislerinin şerhini ihtiva eden *Ravzu'l-İnsân fî Tedâbiri Sıhhati'l-Ebdân*, 181b-183b arasında *Hıfzu'l-Ebdân*, 181a-184b arasında *Remzü'd-Dekâyık*, 183b-185b arasında *Zuhrü'l-'Atşân* eserleri yer alır. *Remzü'd-Dekâyık*, nesih hatla ve derkenar olarak yazılmıştır. Söz başlarının bir kısmı kırmızıdır. Şair, *Remzü'd-Dekâyık*'ı yazma tarihinin 904 (1498/1499) olduğunu söyler.

Tokuz yüz dörd idi târîh-i hicret

Tamâm oldukda bu nazm-ı hikâyet

Eserin kim tarafından istinsah edildiği belirtilmemiştir. Nüshanın büyük bir bölümünü kaplayan *Ravzu'l-İnsân fî Tedâbiri Sıhhati'l-Ebdân*, 918 (1512) ramazan ayının sonlarında istinsah edilmiştir. Müstensihin cilt içerisindeki diğer eserleri de aynı tarihte yazdığı farzedilirse *Remzü'd-Dekâyık*'ın elimizdeki nüshasının telif tarihinden on üç, on dört sene sonra istinsah edildiği söylenebilir.

Mesnevinin Tanıtılması

Allah'ı ve Hz. Muhammed'i överek eserine başlayan Atufî, eserini yazma sebebini açıklarken rüya yorumuyla ilgili önemli bilgiler verir. Rüyayı ayrı bir bilim dalı olarak değerlendiren Atufî, tefsir, hadis ve fıkıh konularında Türkçe çok sayıda eser kaleme alındığını fakat rüya ilmine dair şimdiye kadar herhangi bir eser telif edilmediğini ifade eder. Rüya yorumlamanın dikkat gerektiren bir ilim olduğunu, bu nedenle bu ilmin ehlinin az olduğunu söyler. Rüya ilmini çok geniş bir saha olarak gören şair, konuyu sınırlandırarak insan bedeninde husule gelen hastalık, sağlık, yaşam ve ölüm gibi hâllerle rüyalar arasındaki ilişki üzerinde durur. İnsan vücudunu etkileyen hâllerin özellikle de hastalıkların rüyalar vasıtasıyla tespit edilebileceğini örnek bir hikâye üzerinden göstermeye çalışır. İnsan ruhu ve bedeni arasında yansımalar olduğuna dikkat çeker. Hastalıklarda hekimlerin acze düştükleri noktanın hastalık sebebini tayin edememek olduğunu düşünen şair, eserini rüya ilmine örnek teşkil etmesi için yazmıştır. Âlimlerin bu eseri örnek alarak sahaya yeni şeyler katmaları şairin en büyük temennilerindendir.

Tabirnâme türündeki mesnevi aruzun "mefâîlün mefâîlün feûlün" kalıbında kaleme alınmıştır. Eserin sonunda yer alan *Li müellifihî fî medhihî* başlıklı yedi beyitlik gazel, "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında yazılmıştır. Okuyucuyu rüya yorumu konusunda bilgilendirmek maksadıyla yazılan 80 beyitlik mesnevide, sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Eserini Arapça'dan tercüme ettiğini söyleyen Atufî, mesnevinin sonundaki tegazzül bölümünü Arapça ve Türkçe karışık olarak mülemma gazel şeklinde yazmıştır. Başlıkları da Arapça yazmayı tercih etmiştir.

Hikâyenin Özeti ve Rüyanın Yorumu

Hikâye Keyruvan emirinin hastalanmasıyla başlar. Büyük beylerden olan emir, kâmil bir kimsedir. Marifet sahipleriyle yakın ilişki içerisindedir. Yakalandığı hastalıktan dolayı zayıf düşen emir, bir gece rüyasında yakutu andıran bir tabut görür. Beyaz tenli bir cariyenin kaftanından ışıklar saçarak tabuttan dışarıya çıktığına ve kendisine selam verdiğine şahit olur. Aynı şekilde sarı giyimli ve sarı tenli bir cariye, hemen ardından siyah kıyafetli esmer başka bir

cariye tabuttan çıkarak kendisini selamlar. Son olarak kırmızılar giymiş kızıl renkli cariye elinde tamburuyla tabuttan çıkarak başıboş bir şekilde ortalıkta eğlenir.

Emir, rüyasını Bü'l-Hasen adında faziletli birine anlatır. Emirin anlattıklarını dinleyen Bü'l-Hasen, ona vücudundan kan aldırdığı takdirde hastalığının iyileşeceğini söyler. Mecliste hazır bulunan hekimler, emirin kan aldırmasını uygun bulmadıkları için Bü'l-Hasen'e itiraz ederler. Bü'l-Hasen, emire hekimleri dinlememesini tembihler. Onun tavsiyelerini dikkate alan emir, kan aldırarak hastalığından şifa bulur. Tıbbi bilgilerin hilafına gerçekleşen bu hadisesinin sebebini Bü'l-Hasen'e sorarlar. Bunun üzerine Bü'l-Hasen rüyayı yorumlar: Kapalı duran tabut emirin bedenine işaret eder. Tabuttan sırayla çıkan dört cariye, emirin vücudundaki dört unsura (kan, balgam, safra ve sevda) delalet eder. Beyaz, sarı ve siyah renkli cariyelerin emire selam vermeleri onlardan zarar gelmeyeceği anlamına gelir. Kızıl tenli olanın selam vermemesi ve tamburunu çalarak serkeşane eğlenmesi vücutta kanın galip olduğunu bildirir.

Eserin Çeviri Yazı Metni

(1b) Risâletü Remzü'd-Dekâyık fî İlmi'r-Rüyâ el-Bedeniyyeti li Eza'fi'l-'İbâd el-'Atûfî[1]

Livâ'-i nasr-ı zikr-i Allah ekber
Komadı emr-i zî-bâl ol ebter[2]

Anuñ virdi bahâ virdi cihâna
Şifâlar oldı hem cân-ı cihâna

(2a) Ziyâ'-i bedr-i kadr-i Mustafâ'dan
Safâlar geldi arz ile semâdan

Anuñ hem âlinüñ 'ilminden ey cân
Mükemmeldür bu cism ü cân-ı insân

'Ulûmundan birisi 'ilm-i rü'yâ
Ki dir Kur'ânda anı Hak te'alâ

Bunuñ tahsîline bir nice yol var
Eger tafsîl olınursa söz uzar

Velî rü'yâ iki nev' olur ey yâr
Virür bir nev' ten hâlinden ahbâr

[1] Kulların en zayıfı olan 'Atufî'nin bedenî rüyalar ilmi hakkındaki *Remzü'd-Dekâyık* risalesi
[2] "Allah'ın adıyla başlanmayan her işin sonu neticesizdir" hadisinden kısmi iktibas.

Maraz sıhhat hayât u hem memâtı
Haber virür ki olaydı necâtı

Sahîh olan bu nev‘ gördügince
Gelecek za‘f bildürür ki nice

Velî hasteyise ol düş görenler
Düşi bu nev‘ olur anlaruñ ekser

Ki hastelikleri hâle görinür
Me’âl u hâl nedür bes bilinür

Bunuñ sırrı bu ki ten câna yükdür
Yük olsa mu‘tedil hâmil sebükdür

Teveccüh her neye eylerse câ’iz
Ne ki maksûd idinse anda fâ’iz

Velî yük olsa zilzâl u sikalde
Olur hammâl mi‘râz-ı zelelde

(2b) Teveccüh eylemez ol demde hammâl
Yükinüñ gayrına tâ ki nedür hâl

Bes imdi hastenüñ rûhında maksûd
Olur ekser beden ahvâl[i] ma‘dûd

Tenüñ ahvâl[i] bes dürlü suverde
Görinür rûha çün tendür nazarda

Eger hâcet olursa bunda tafsîl
Umaruz Hak te‘alâ ide teshîl

Hadîs [u] fıkh [u] tefsîrüñ kitâbı
İñen çokdur ki olmaya hisâbı

Añunçün eyledüm bu ‘ilme bünyâd
Ki ol te’lîf olup virilmedi ad

Nefâsetde fünûna ola gâlib
Garâbetde aña her kimse râgıb

Anı hiç kimse tedvîn eylememiş
Bu bir fendür deyü söz söylememiş

Hele şimdi yazalum bir hikâyet
Ki andan añlana bu ‘ilme gâyet

‘Arab dilince nazm olmış meger ol
Bu bende Türkî nazmın eyledüm yol

Ki âsân ola fehmi her kişiye
Şübeh ref‘ ola tâ maksûd ışıya

(3a) Garaz gâyet bu fenden oldur ey hân
Ki ten hâlin düşile bile insân

Maraz mı gâlib ola yohsa kuvvet
İfâkat ola mı andan ya nekbet

Nedür hem biline esbâb-ı emrâz
Dahı neler olur soñunda a‘râz

Velî bu işde key dikkat gerekdür
Anuñçün bunuñ ehli azırakdur

Bes ad olsun buna *‘İlmü’d-dekâyık*
Müyesser ide ‘Allâmu’l-hakâyık

El-hikâyetü’l-manzûmeti’l-mütercemeti[3]

Emîrü’l-Keyruvân bir vaktde nâgâh
Za‘îf olup kalurdı zâr ile âh

Ulu beglerden idi ‘akl[ı] kâmil
Ulü’l-elbâba anuñ meyl[i] fâzıl

3 Tercüme edilen manzum hikâye

Uyur gice görür bir tâbut anda
Turur yâkûta beñzer karşusında

Çıkar bir câriye ak tenlü andan
Ziyâlar zâhir olup kaftanından

İdiler yerle gögün karşusında
Selâm idüp gider turmaz katında

Yine bir câriye saru teni var
Çıkar andan ki saru giymiş ey yâr

(3b) Turup ol dahı yagmâlar ‘ukûli
Kılur evvelki gibi her usûli

Yine bir câriye çıkdı ki sevdâ
Dahı giymiş kara kaftan mücellâ

Velî kılmadı hiç nesneye ragbet
Selâm idüp kaçup gösterdi zillet

Yine bir câriye çıkdı ki hamrâ
Dahı giymiş kızıl gâyetde garrâ

Elinde var idi çıkdukda tanbûr
Çeker tanbûrını turmaz tolanur

Emîrü’l-Keyruvân pes bu düşini
Didi bir fâzıla ki hem-nişîni

Bu fâzıl Keyruvânî Bü’l-Hasen’dür
Mudakkıkdur ahu’l-fehmi’l-hasendür

Pes imdi Bü’l-Hasen didi ki ey şâh
Saña hayr ola şer düşmâna hem-râh

Bu düşden fehm olur ki fasd idesin
Mizâcuñ sıhhatine kasd idesin

Hakîmlerden bu meclisde olanlar
Ki tıb içre nihâyet yol bulanlar

Muvâfık görmediler fasd andan
Ki kan çıkmak hatâdur bu bedenden

Mu‘abbir Bü’l-Hasen didi ki heyhât
Tabîbüñ ferzini ur olma şeh mât

(4a) Pes emr itdi ki fasd itdiler andan
Necât oldı hemândem ol marazdan

Mu‘abbir Bü’l-Hasen şükr itdi Hakk’a
Ki taglîm eyledi ta‘bîr-i halka

Su’âl olındı fâzıl Bü’l-Hasen’den
Ki sırrı n’oldı bu berg-i bedenden

Bu rü’yâ ile râyuñ hikmeti ne
Hilâf-ı tıbb ile yâ fırsatı ne

Didi fâzıl ki ta‘bîrin diyelüm
Hilâf eylemegi elden koyalum

Pes ol tâbût ki görmiş idi haste
Anuñ cismidür ol sûretde beste

Pes andan zâhir olan ol cevârî
Anuñ ahlâtıdur anda çü ârî

Karası câriyenüñ hılt-ı esved
Selâm itdi çü andan gelmeye bed

Sarusı câriyenüñ hılt-ı asgar
Selâm itdi pes andan olmaya zar

Teni ak câriyedür hılt-ı balgam
Selâm itdi çü maglûb oldı [ol] hem

Kızıl tenlüsi pes demdür ki gördi
Dahı çaldugı hem düm düm dir idi

Selâm itmedi tanbûrın çalardı
Tolanurdı salınurdı yelerdi

Delâlet itdi ki gâlib ola dem
Ki serkeşlikden oldur eglenen hem

(4b) Tabîbüñ ‘âciz oldugı ‘arazda
Bilinmedügidür ‘illet marazda

Tokuz yüz dörd idi târîh-i hicret
Tamâm oldukda bu nazm-ı hikâyet

Bunuñ adıdurur *Remzü'd-Dekâyık*
Kabûl eylerse sultân ola lâyık

Bu fenden eyledüm bunı nümûne
Komadum ki kala bu fen kümûne

Bu ‘ilme şimdiden girü nazarlar
Kıla ‘âkıllar arta çok hünerler

Egerçi ba‘zı fenlerde işâret
Bulınur buña lâkin bî-mahâret

Hemîşe ‘aczümi bilmekden ey Hak
Irak eyleme oldur fazl-ı mutlak

Ne ola bendeden tuhfe şehâne
Meger ki añmaga ola bahâne

Du‘âdur ‘arz olan sanma hünerdür
Kabûl-ı hân-ı ‘âlem muntazardur

Bu ol handur ki hakan aña bende
Niçe sultân aña bende ya bende

Pes ol sultân-ı a‘zamdur mu‘allâ
Kemâlâtında fazl ile mücellâ

Çü sultân Bâyezid hân bin hândur
Hezârân medh bir cüz-i nişândur

(5a) Li müellifihî fî medhihî[4]

Bir hidâyet bedrdür andan olur irşâd şâd
Bahr-ı cûdından tutar her ‘abd ile âzâd zâd

Satvetinden ditreşüp hakan [u] kisrâ hâk olur
Fehuve fi'l-âfâki sındîden 'ale'l-âsâd sâd[5]

Şâhid istense güneşden aglar ol mihrüñle kan
Levnu ufkin fî gurûbin hîne'l-istişhâd hâd[6]

Kalmasa mülküñde tañ mıdur sibâ‘-ı zulme yol
İnne re'ye'l-'adli fi'l-aktâri bi'l-mirsâd sâd[7]

Yaşumuñ nehrin du‘âyile kerem redd itmesün
Lâ yurâ bahrun mecie'n-nehri bi'l-evrâd râd[8]

‘Asker-i lutf ile şâd oldı ‘Atûfî gibiler
Fe inhizâmü'l-fakri fi'l-efrâdı bi'l-âbâd bâd[9]

Rabbenâ en'im bi feyzi'n-nasri fe'l-in'âm 'âm
Mâ hedâ'l-Kur'ânu li'l-'ulyâ ve bi'l-encâd câd[10]

Sonuç

Remzü'd-Dekâyık, rüya yorumuyla ilgili bilgiler veren manzum bir eser olması yönüyle önemlidir. Arap edebiyatı literatürünü taramamıza rağmen edebiyatımıza tercüme yoluyla giren bu eserin kaynağına ulaşılamamıştır. Atufî, bu eserinde rüyadan geleceğe dair çıkarımlarda bulunma yolunu seçmemiş; rüyada görülen varlıkların insan sağlığıyla ilgili birtakım manalara

4 Onun methinde yazılmış müellife ait bir şiirdir.
5 O ufuklarda yükseklik açısından aslanlardan yüksektedir.
6 Güneşin batışı esnasındaki ufkun rengi örnek olur.
7 Adalet düşüncesi memleketin her tarafında nöbet tutmaktadır.
8 Nehirlerin denize döküldüğü yerlerde nehrin dökülüşünü reddeden deniz görülmez.
9 Fertlerde ihtiyacın bitişi yerleşim yerlerinde zuhur etti.
10 Ey Rabbimiz Kuran yükseklere hidayet ettiği ve memleketlere yol gösterdiği sürece yardımının feyziyle bizi nimetlendir; çünkü nimetlerin umumidir.

işaret ettiğini, bu varlıkların doğru şekilde yorumlanmasıyla hastalıkların teşhis edilebileceğini göstermeye çalışmıştır. Mesnevinin içerisinde konuya uygun bir hikâye anlatan şair, hikâyedeki rüyayı yorumlayarak tezini ispatlama yoluna gitmiştir. Hikâyede Atufî'nin sözcülüğünü yapan Bü'l-Hasen'in, hekimlerin yönlendirmelerini dikkate almayıp kararlı bir şekilde hastaya rüyadaki işaretleri tatbik ettirmesi şairin rüya ilmini, tıp ilminin üzerinde tuttuğunu gösterir.

Şairlikten ziyade âlim yönüyle öne çıkan Atufî, mısraları vezne uydurma konusunda oldukça başarılıdır. Beyitleri Türkçe ve Arapça karışık olarak kaleme alabilecek kadar şiir diline hâkimdir. Bilgi verici ve öğretici bir nitelik taşıyan mesneviyi, sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır.

Kaynaklar

BURSALI MEHMED TAHİR. (2000). *Osmanlı Müellifleri I*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

CİHAN, S. (1979). "Hayreddin Hıdır b. Mahmud b. Ömer el-'Atufî "Kastamonî" ve Hadis Eserleri." *A.Ü. İslami İlimle Fakültesi Dergisi*, 3/1-2, s. 65-75.

ÇAKAN, İsmail L. (1991). "Atufî, Hayrettin Hızır." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 4. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları. s. 99-100.

DEVELLİOĞLU, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

EL-ATUFÎ, HAYREDDİN HIDIR B. MAHMUD B. ÖMER EL-MERZİFONÎ, *Remzü'd-Dekaik fi ilmi'r-rü'ya*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 34 Nk 3546/3 (181a-184b), İstanbul.

KARA, O. (2017). "Osmanlıda Tefsir Haşiyesi Geleneği: Atufî Örneği." *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.5, S.9, s. 41-65.

MEHMET SÜREYYA. (1996). *Sicill-i Osmanî* (C II). (eski yazıdan aktaran: S. A. Kahraman). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

BALABAN, Â. (2014). "Türkçe Yazma Tabirnameler." *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, S. 9, s. 112-132.

GÖKYAY, Orhan Ş. ve COŞKUN, V. (2010). "Tâbirnâme," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 39. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları. s. 331-332.

ÖZTOPRAK, M. (2017). "Hayrettin Hıdır b. Mahmud b. Ömer el-Merzifonî el-Atufî'nin Hayatı ve *İnzâr Fi Şerhi Ba'dı Ehâdîsî'l-Meşârik* Adlı Eseri," *Uluslararası Amasyalı Âlimler Sempozyumu*, Amasya.

SAĞLAM, A. (2016). *Gülşen-i Envâr*. Ankara: Grafiker Yayınları.

ŞEMSEDDİN SAMİ. (1996). *Kâmûsu'l a'lâm* (C IV). Ankara: Kaşgar Neşriyat.

MECDİ MEHMED EFENDİ. (1989). *Şakaik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri* (C I). İstanbul: Çağrı Yayınları.

TATCI, M. ve GÜNAYDIN, Yusuf T. (2007). "Türk İslam Edebiyatında Tasavvufî Rüya Tabirnâmeleri," *Keşkül Dergisi*, S.11 (Kış), s. 22-27.

YILMAZ, K. ve ÇETİN K. (2007). "Rüyalar ve Niyazî-i Mısrî'nin *Ta'bîrâtü'l-Vâkı'ât* Adlı Eserinde Rüyaların Dili," *Turkish Studies*, S. 2/4, s. 1066-1076.